

- галузі журналів (Subjectcategorylisting): журнали відносять до однієї чи кількох тематичних груп, в межах групи журнали розташовують за імпаکت—фактором;
- Citingjournalisting: які журнали і як часто цитував той чи інший журнал;
- CitedJournalisting: як часто і якими журналами цитувався журнал

Вперше статистичні дані про публікацію і наукові посилання були використані у звіті Національного наукового фонду США (NSF – NationalScienceFoundation) для оцінки розвитку науки у США і світі. Цей звіт був опублікований 1972 року і мав назву «Покажчики науки» (ScienceIndicators). Звіт базувався на даних про кількість наукових статей та їх цитованість, які містив покажчик SCI. З того часу Національний науковий фонд у своїх звітах «Покажчики науки і техніки» (Science&EngineeringIndicators), які публікуються раз у два роки, відстежує тенденції розвитку науки в США, Азії, Європі і у світі загалом. Ці звіти є хорошою базою для вирішення завдань короткотермінового і довготермінового прогнозування і вироблення ефективної наукової політики.

Висновок: отже, покажчикцитованої літератури використовується для вирішення таких типів завдань:

- 1) для пошуку наукової інформації з певної (як правило, вузькоспеціалізованого і нового) проблематики;
- 2) для вивчення розвитку певних наукових ідей і об'єктивної оцінки їхньої значимості;
- 3) для вивчення загальних закономірностей розподілу й старіння наукових публікацій.

Література

Garfield E. Citationindexforscience.- Science 1955, 122, №3. - pp.108-111. Garfield E.Sciencecitationindex–anewdimensioninindexing. - Science 1964, 144. - pp.649-654. GlänzelW., MoedH.F. Journalimpactmeasuresinbibliometricresearch.- Scientometrics2002,V.53, №2, - pp.171-193. Kahl M. Zitatensanalyse mit den Journal Citation Reports des Institute for Scientific Information: Ein Hilfsmittel für die Zeitschriftenauswahl in wissenschaftlichen Bibliotheken? - Bibliothek. Forschung und Praxis 1995, V.19, №1 - ss. 30-63. Nisonger T. Approaches, Techniques, and Criteria for Serials Evaluation in the Electronic Environment. - The Serials Librarian 2001, V.40, №3/4 - pp. 393-407. RousseauR. JournalEvaluation: TechnicalandPracticalIssues. In: LibraryTrends, 2002, V.50, №3 -pp.418-439. Stock W. Journal Citation Reports: Ein Impact Faktor für Bibliotheken, Verlage und Autoren? - Password, 2001, №5, ss.24-39. TappenbeckI. Zeitschriften–NutzungsanalysensalsInstrumentdesQualitätsmanagements anwissenschaftlichenBibliotheken. - Bibliothek. ForschungundPraxis 2001V.25,№2 -ss.317-339.

ОХРИМЕНКО В.І.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗКРИТТЯ СМИСЛОВОЇ СТРУКТУРИ МОДАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ (НА МАТЕРІАЛІ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

У статті розглядаються основні принципи розкриття смислової структури модальних одиниць, висувається гіпотеза про ізоморфність модальної одиниці параметрам мікротексту її функціонування і пропонується схема їх лексикографічного тлумачення. Модальна одиниця виступає ядром ізоморфності і здійснює експансію семантичного простору мікротексту, а її внутрішня форма та належність до модального поля дозволяє спрогнозувати вживання мовних засобів у приядерній зоні, ближній периферії та периферії.

Ключові слова: смислова структура, модальна одиниця, модальне поле, ізоморфізм.

Охрименко В.И. Основные принципы раскрытия смысловой структуры модальных единиц. В статье рассматриваются основные принципы раскрытия смысловой структуры модальных единиц, выдвигается гипотеза об изоморфизме модальной единицы параметрам микротекста ее функционирования и предлагается схема их лексикографического толкования. Модальная единица осуществляет экспансию семантического пространства микротекста, а ее внутренняя форма и принадлежность к модальному полю позволяет спрогнозировать употребление языковых средств в приядерной зоне, ближней периферии и периферии.

Ключевые слова: смысловая структура, модальная единица, модальное поле, изоморфизм.

Okhrimenko V.I. The main principles of reconstruction of sense structure of modal units. The article focuses on the main principles of reconstruction of sense structure of modal units. The hypothesis of isomorphism between modal unit and parameters of microtext of its use is made. The schema of lexicographic presentation of modal units is proposed. The expansion of microtext semantic space is formed by modal unit being a nucleus of isomorphism. The internal form of modal unit and its connection with modal field permits to define the use of language resources in prenuclear, close peripheral and peripheral zone.

Key words: sense structure, modal units, modal field, isomorphism.

Метою статті є розробка схеми представлення лексикографічного тлумачення модальних лексем.

Завдання дослідження полягає у розробці методологічного апарату опису модальних одиниць.

Об'єктом дослідження є визначення параметрів мікротексту функціонування модальної одиниці у залежності від її внутрішньої форми та належності до модального поля, що сприяють розкриттю її

Не викликає сумнівів, що при інтегральному описі мови граматики і тлумачення лексичних одиниць взаємодіють на формальному та смисловому рівнях [Апресян 1986]. Слово завжди є частиною ситуації, а ситуація характеризується взаємодією природної мови з невербальними семіотичними кодами [Крейдлін 2001, с. 67]. Проте для граматичних лексем все ускладнюється через їх абстрагованість, і питання про їх зв'язок з позамовною ситуацією теж розглядається в абстрактній площині.

Так, темпоральні частки залучаються до опису ситуації в аспекті динаміки її розвитку або в аспекті орієнтації на початок vs закінчення ситуації як точки відліку, що передує поточному моменту або слідує за ним [Перцов 2002, Труб 2002]. Різні типи конекторів розглядаються як засоби логічної зв'язності між двома ситуаціями [Дейк 1978]. У сучасних дослідженнях постулюється існування глибинного зв'язку між адитивними, диз'юнктивними, каузальними, умовними, допустовими засобами зв'язності і ускладнення одного з типів логічного зв'язку іншим [Урысон 2001], [Урысон 2002 б], [Пекелис 2008], з чим неможливо не погодитися. Позитивним моментом новітніх досліджень у цій галузі є зняття абсолютизації, розгляд логічних конекторів в аспекті їх глибинного зв'язку та можливостей взаємозаміни.

Тлумачення конекторів, часток та інших дискурсивних слів є однією з найскладніших задач сучасної семантики [Самигуллина 2007, с. 19]. Передусім це пояснюється референційною непрозорістю таких лексичних одиниць: за їх різноманітними вживаннями знаходиться деяка єдність (= набір параметрів смислової структури), що не підлягає експлікації засобами сучасної семантики. Достатньо складні побудови, що утворюються тлумаченнями на поверхневому рівні, отримують лаконічне ідіоматичне вираження.

Питання про тлумачення граматичних лексем має вирішуватися з поєднанням формального та смислового критеріїв, онтологічного, і гносеологічного. Тривалий час основними підходами до дослідження мовних явищ вважались: 'від форми до значення' (опис системи мови) або 'від значення до форми' (визначення способів вербалізації смислових (понятійних) категорій), і лише зовсім недавно з'явилися роботи, спрямовані на максимальне зближення обох підходів [Апресян 2009], [Мустайоки 2010]. Проте у випадку з модальними лексемами формальний аспект 'випадає' з поля зору дослідників через традиційні уявлення про їх повну граматику і десемантизацію, що на наш погляд, є перебільшенням. Граматичні лексеми пов'язані з феноменом, який Т.М. Ніколаєва називає "прихованою пам'яттю": має місце неповна десемантизація, а зв'язок з внутрішньою формою впливає на їх мовленнєву реалізацію [Николаєва 2002].

До "лексикографічно суттєвих властивостей лексеми" відносяться, зокрема: тлумачення, управління, комбінаторика, взаємодія зі значеннями інших лексем висловлення, парадигматичні зв'язки (синоніми, антоніми, конверсиви, деривати) [Апресян 2001, с. 4], [Вендіна 2002, с. 44]. Проте питання про тлумачення модальних лексем та розробку принципів, що дозволили б пояснити мінімальні смислові розбіжності між ними, у сучасній лінгвістиці навіть не ставиться. В усіх перекладних та тлумачних словниках подається синонімічний ряд модальних лексем, наприклад, модальних прислівників, без жодних пояснень їх функціональних особливостей та параметрів позамовної ситуації, що визначають доцільність вживання того чи іншого синоніма. Разом з тим практичний досвід свідчить про те, що у переважній більшості випадків їх взаємозаміна не є можливою. Передусім це пояснюється відсутністю методологічного апарату їх опису та відсутністю нових підходів до дослідження модальності.

На наш погляд, недоцільним є поділяти модальність на об'єктивну та суб'єктивну і ставити питання про розмежування модальності та модусу, а натомість розглядати їх в аспекті максимального зближення. Можна припустити, що модальні одиниці фіксують постійний баланс між об'єктивним та суб'єктивним, онтологічним і гносеологічним, синтезом і аналізом, співвідношення яких визначається чинниками об'єктивної дійсності, вербалізованими у мікротексті функціонування модальної одиниці, і певним чином пов'язаними з її семантикою. Тому постає питання про зв'язок модальної одиниці з параметрами мікротексту її функціонування і визначення тих параметрів, які сприяють розкриттю її смислової структури.

При вирішенні цього питання точкою відліку є власне модальна одиниця, її внутрішня форма, що відображає певний фрагмент багатовимірної дійсності, хоча і дуже абстраговано. Фрагмент дійсності, зафіксований у семантиці, є результатом класифікуючої діяльності свідомості, відображенням неподільної єдності свідомості-реальності [Манакин 2004, с. 44].

Дані про внутрішню форму модальної одиниці мають доповнюватися даними про модальне поле. Проекція понятійних категорій 'дійсність', 'можливість', 'необхідність' на мовні дає модальні поля достовірності, імовірності, можливості, необхідності, кожне з яких має специфічну шкалу виміру. За словами В.В. Налімова, єдина теорія поля (модального в тому числі) має охоплювати обидві реальності: фізичну і семантичну" [Налимов 2007, с. 276]. Зв'язок внутрішньої форми модальної одиниці з модальним полем дозволить пояснити її формальну структуру, про що мова піде далі.

Модальні лексеми характеризуються максимально абстрагованою семантикою, що має компенсуватися у заданості векторів розгортання інформації у мікротексті їх функціонування; вектори можна співвіднести з модусами (перцептивним, емотивним, епістемічним, волітивним, аксіологічним), що характеризуються специфічною вербалізацією, і визначаються власне модальною лексемою та її належністю до модального поля.

Згідно нашої гіпотези, *кожна модальна одиниця має бути ізоморфною параметрам мікротексту її функціонування*, і розкриття її смислової структури – це визначення параметрів мікротексту, в якому вона вживається. Ізоморфність можна представити з позицій ядра та периферії: ядро, приядерна зона, ближня периферія та периферія.

Смислова структура модальної одиниці – це дані про її внутрішню форму (*ядро ізоморфності*), доповнені даними про найчастотнішу сполучуваність (*приядерна зона*), частотні різнорівневі мовні засоби висловлення, в якому вона вживається або суміжних висловлень (*ближня периферія*), закономірності квантування інформації в мікротексті її функціонування, домінуючий тип зв'язності, характер вербалізації інформації про сприйняття (перцептивні текстові сегменти), емоції (емотивні текстові сегменти), ментальну діяльність (епістемічні текстові сегменти), волевияв (волітивні текстові сегменти), оцінку та систему цінностей (аксіологічні текстові сегменти). Ці дані відносяться до *периферії*.

Зупинимося коротко на формальній структурі модальних одиниць. Необхідно враховувати, що модальні одиниці відрізняються за формальними показниками: це можуть бути модальні прислівники, а також модальні дієслова та конструкції. При цьому формальна структура тісно взаємодіє зі смисловою.

Модальні одиниці *поля достовірності фіксують співвіднесення з дійсністю*, і тому є модальними прислівниками, що мають здебільшого однослівну форму вираження (типу *infatti* – ‘дійсно’). (Модальні прислівники можна умовно поділити на *модальні інкорпоровані маркери*, що є більш пов'язаними з рівнем модального висловлення, яке містить дійсничні показники присутності суб'єкта модальної оцінки, та *модальні оператори*, що з'єднують суміжні висловлення і є більш пов'язаними з рівнем мікротексту; висловлення, що ними вводиться, здійснює об'єктивацію суб'єктивного модусу).

Модальні одиниці *поля імовірності фіксують уявлення про дійсність*, і тому є здебільшого фіксованими модальними структурами, до складу яких входять, наприклад, заперечні префікси, частки, прийменники, квантори, екзистенційний предикат, що приєднуються до модальної лексеми з інформацією про епістемічну діяльність (типу *senza alcun dubbio* – ‘поза всяким сумнівом’, *con ogni probabilità* – ‘з усією імовірністю’). Це є природним з огляду на те, що знання про світ підлягають виміру і квантифікації.

Модальні одиниці *поля можливості* акцентують увагу на *онтологічному статусі дії (події) в аспекті віртуальності*, модальні одиниці *поля необхідності* – на *онтологічному статусі дії (події) в аспекті детермінованості*. У центрі уваги постає дія (подія) як така, а не уявлення про неї суб'єкта модальної оцінки. Тому модальні одиниці, що належать до поля можливості або необхідності, є модальними дієсловами та конструкціями. Їх можна розглядати як *модальні структури*: модальне дієслово або модальна конструкція + інфінітив буде неповною модальною структурою, яка стає власне модальною структурою лише з компонентами, що до неї приєднуються. А встановлення закономірностей приєднувального компоненту відбувається через дослідження функціонування модальної конструкції в мікротексті та з'ясування її ізоморфності параметрам мікротексту функціонування. Тоді у модальній структурі відбуватиметься *злиття ядра та приядерної зони*.

Повернемося до питання ізоморфності модальної одиниці та параметрів мікротексту її функціонування. *Ядром ізоморфності* має бути модальна одиниця, що задає експансію семантичного простору, а початковою точкою відліку – її внутрішня форма. Для встановлення смислової структури модальної одиниці необхідним є прийняття тези про те, що у мові фіксується лише результат пізнавальної діяльності (поверхневий рівень), а “поза кадром” залишається процес (глибинний рівень). Зафіксована семантична форма модальної лексеми є неповною, згорнутою структурою, і для її відновлення потрібно провести ряд процедур.

1) відновлення цілісності бінарної структури:

He-A _____ A
антонімічна бінарна структура

Один з членів з бінарної структури є експліцитно вираженим у семантиці, інший є антонімічним (наприклад, для *senza dubbio* – ‘поза сумнівом’ антонімічною бінарною структурою є “наявність сумніву vs відсутність сумніву”, для *infatti* – ‘дійсно’ антонімічна структура матиме вигляд “уявлення про дійсність vs підтвердження в дійсності”). Семантично зафіксований 2-ий член бінарної структури містить вказування на модальне поле (*infatti* відноситься до модального поля достовірності, а *senza dubbio* – до модального поля імовірності, оскільки вказує на результат епістемічної діяльності).

За внутрішньою формою модальної одиниці можна визначити її належність до модального поля, кожне з яких має специфічну шкалу виміру: співвіднесення з дійсністю для модального поля

достовірності, уявлення про дійсність для модального поля *імовірності*, індетермінованість для модального поля *можливості* та *детермінованість* для модального поля необхідності. Модальні одиниці, що відносяться до поля можливості та необхідності, є модальними дієсловами та конструкціями; для модальних одиниць поля можливості цілісною бінарною структурою буде “нереалізація можливості vs реалізація можливості”, а для модальних одиниць поля необхідності – “індетермінованість vs детермінованість”.

2) **Встановлення чинників нейтралізації бінарної структури**, пов’язаних з позамовною ситуацією і вербалізованих у мікротексті функціонування модальної одиниці. У мікротексті мають досліджуватися мовні засоби, що сприяють декодуванню цілісної структури, наприклад, якою інформацією оперує суб’єкт модальної оцінки при продукуванні модального висловлення, що оцінюється у площині істинності (якщо модальна одиниця належить до поля достовірності), у площині імовірності (якщо модальна одиниця належить до поля імовірності), у площині можливості (якщо модальна одиниця належить до поля можливості) та у площині необхідності (якщо модальна одиниця належить до поля необхідності).

Внутрішня форма модальної одиниці, що є ядром ізоморфності мікротексту її функціонування, та її зв’язок з *модальним полем*, що має *специфічну шкалу виміру*, є тими орієнтирами, які дозволяють визначити мовні засоби мікротексту, значимі для розгортання її смислової структури.

Для модального поля достовірності значимою є модальна оцінка у площині істинності, а мовні засоби фіксують співвіднесення з дійсністю. Отже, найближча сполучуваність модальної одиниці (приядерна зона) дасть можливість встановити приховані семи і подолати референційну непрозорість її семантики (феномен обов’язкового граматичного плеоназму за Ш. Баллі). У цьому відношенні слід звернути увагу на тип конекторів (адитивних, диз’юнктивних) та ментальних предикатів (що допускають подвійну модальність *de re* і *de dicto* типу *credere* ‘вважати’ або тільки модальну оцінку *de re* типу *sapere* ‘знати’, і т.д.). Наступним кроком аналізу є з’ясування тієї інформації, якою оперує суб’єкт модальної оцінки при продукуванні модального висловлення істинності та засобів її вираження (наприклад, це можуть бути перцептивні предикати *sembrare, parere* ‘здаватися’, і тоді мова йтиме про усунення перешкод при сенсорному сприйнятті). Ця інформація міститься у ближній периферії та периферії.

Для модального поля імовірності значимою є модальна оцінка у площині імовірності, а модальні одиниці поля фіксують її кількісний вимір. У цьому випадку найчастотніша сполучуваність модальної одиниці (приядерна зона) має узгоджуватися з кількісним виміром епістемічного стану суб’єкта модальної оцінки (незнання, неповного знання, знання). Значимості набуватимуть альтернативні, диз’юнктивні та каузальні конектори, а також ментальні предикати. Цілком імовірно, що модальні одиниці, що за внутрішньою формою вказують на епістемічний стан знання суб’єкта модальної оцінки, досить часто сполучатимуться з екзистенційним предикатом *essere*, при цьому ця частотність узгоджуватиметься зі ступенем відстороненості суб’єкта модальної оцінки від фрагменту дійсності, що оцінюється. В усьому мікротексті (ближня периферія, периферія) здійснюватиметься вербалізація інформації, що впливає на ступінь імовірності модальної оцінки у плані її зниження або підвищення: епістемічний модус може контамінуватися перцептивним, емотивним, волітивним та аксіологічним, або бути відносно незалежним (у випадку відстороненості суб’єкта модальної оцінки, що здійснює оперування з фактами). Тому необхідно дослідити мовні засоби, що вербалізують інформацію про відчуття, сприйняття, емоційне реагування суб’єкта модальної оцінки.

Для модального поля можливості у фокусі уваги постає онтологічний статус дії або події в аспекті її реалізації або нереалізації. Тому модальні одиниці поля можливості є більш визначеними: існують модальні конструкції єдиної можливості через подвійне заперечення (*non potere far a meno di* – ‘не могли не’, *non poter astenersi (trattenersi) da* – ‘не могли утриматися від того, щоб не’), заперечної можливості *non potere* + інфінітив – ‘не могли’, внутрішньої можливості *essersi capaci di* – ‘бути здатним до’. Прототипна можливість є віртуальною і передбачає існування двох рівно можливих альтернатив, що відображається у модальній структурі *soppesare la possibilità di* (дослівно ‘зважувати можливість’). Мовні засоби, що фіксують чинники реалізації або нереалізації можливості, частково приєднуються до модальної конструкції, що утворює модальну структуру (нагадаємо, що у цьому випадку відбувається злиття ядра і приядерної зони), а частково містяться в мікротексті (у ближній периферії та периферії). Для мікротексту значимим стають не стільки ментальні предикати, скільки дієслова акціональної семантики, цілеспрямованого руху, які вербалізують власне реалізацію дії або протікання події (що пояснюється дією модального поля). Тип домінуючих у мікротексті конекторів є не настільки важливим, як для мікротексту вживання модальних одиниць поля імовірності.

Модальні одиниці поля необхідності фіксують онтологічний статус дії (події) в аспекті ступеня її детермінованості, і тому є більш визначеними, ніж модальні одиниці поля можливості. Так, існують модальні конструкції, що містять вказування на взаємодію необхідності з перцептивним, емотивним, волітивним модусом (*sentire il bisogno di* – ‘відчувати необхідність’, *essere preso da desiderio (volontà)* – ‘бути охопленим бажанням’). Модальні засоби необхідності є пов’язані з формулою: *необхідність*,

контамінована X , де X – чинник контамінації, що відображає характер детермінованості. Мовні засоби, що приєднуються до модальної конструкції, містять інформацію про необхідне положення справ для суб'єкта модальної оцінки (у цьому випадку знову відбувається злиття ядра і приядерної зони). Ця інформація доповнюється в мікротексті (у ближній периферії та периферії), що містить дані про чинники оточуючої дійсності, які казують необхідність виконання певної дії суб'єктом, що можуть бути пов'язаними з емоційним станом, усвідомленим або емотивно контамінованим волевиявом. Тому особливості значимості для аналізу мікротексту одиниць модального поля необхідності набуває характер вербалізації перцептивних, емотивних, епістемічних, волітивних, аксіологічних текстових сегментів.

У такий спосіб модальна одиниця – ядро ізоморфності – визначає закономірності вживання мовних засобів у приядерній зоні, ближній периферії та периферії.

Визначення зв'язку модальної одиниці з параметрами мікротексту є, по суті, пов'язаним з відомим поняттям пропозиційної функції. Поняття пропозиційної функції відносно речення (пропозиції) позначає віртуальну заданість заповнення деяких місць речення словами або їх комбінацією (ці незаповнені місця є аналогами аргументів числової функції) [Степанов 2002, с. 7]. Ми пропонуємо екстраполювати поняття пропозиційної функції на мікротекст: модальна одиниця виконуватиме роль функтора і задаватиме віртуальне вживання мовних засобів на різних рівнях ізоморфності.

Встановлення ізоморфності модальної одиниці параметрам мікротексту її функціонування передбачає вияв закономірності її найчастотнішої сполучуваності (приядерна зона), та закономірності вживання мовних засобів у модальному висловленні або суміжному з ним висловленні (ближня периферія) та в мікротексті у цілому (периферія). Ступінь заданості вживання мовних засобів буде послаблюватися у напрямку від приядерної зони до периферії. Це пояснюється континуальністю семантичного і, ширше, семіотичного простору [Кубрякова 1993, с. 23]. Характер параметрів мікротексту, що сприяють розгортанню смислової структури модальної одиниці (тип конекторів, предикатів, специфіка семантики дієслів) на кожному з рівнів ізоморфності визначається її внутрішньою формою та модальним полем. Визначення цих параметрів дасть змогу співвіднести їх з певним модальним значенням, через яке модальна одиниця сполучатиметься з модальним полем.

Тлумачення модальної одиниці можна подати в такому вигляді:

Модальна одиниця. Внутрішня форма. Етимологія (якщо модальна одиниця має не однослівне вираження, бажано вказати етимологію кожного з її компонентів). Зв'язок зі шкалою виміру модального поля (достовірності, імовірності, можливості, необхідності), до якого вона відноситься за внутрішньою формою.

Визначення модального статусу: модальний інкорпорований маркер, модальний оператор, модальна структура або фіксована модальна структура.

Визначення модального значення, яке виражає модальна одиниця (що здійснюється на основі аналізу параметрів ситуації позамовної дійсності, вербалізованої в мікротексті її функціонування, які є значимими для розкриття смислової структури). **Синонімічні засоби** вираження даного модального значення. Основні функціонально-семантичні варіанти (ФСВ) модальної одиниці та їх інтегративна ознака. ФСВ визначаються шляхом дослідження функціонування модальної одиниці в мікротексті. Виходячи з принципу зближення модальності і модусу (перцептивного, емотивного, епістемічного, волітивного, аксіологічного), моделі мікротексту можна умовно поділити на **синтетичні** (сенсорно-рефлексивного синтезу, сенсорно-емотивно-рефлексивного синтезу) та **аналітичні** (рефлексивізації перцепції, рефлексивізації емотивності, рефлексивізації волітивності, рефлексивізації аксіологічності). В основі назви текстової моделі знаходиться співвідношення модусів (перцептивного, емотивного, епістемічного, волітивного, аксіологічного), комбінація яких вказує на домінуючий модус або групу модусів у мікротексті. Кожний ФСВ відображає вплив чинника позамовної дійсності на модальну оцінку і записується у вигляді тлумачення: 'модальна одиниця як маркер...'

Семантичні імплікатури: інтегративна ознака сукупності ФСВ модальної одиниці.

Приядерна зона: дані про найчастотнішу сполучуваність, що сприяють активізації прихованих сем модальної одиниці. Наприклад, конектори (адитивні *e*, диз'юнктивні *ma, però*); квантори (кількісні *poco, molto*, всезагальності *mai, sempre, tutti*, заперечні *non*); тип ментального предиката (*credere, supporre, sapere, illudersi*); екзистенційний предикат (*essere*); перцептивні предикати (*sembrare, parere*), апроксиматори (*un po' più di*), маркери ситуативної узагальненості (*in tali situaioni*), модальні одиниці, що належать до того ж або іншого модального поля та виражають те саме або інше модальне значення з поясненням закономірностей. Заборона на сполучуваність та обмеження на сполучуваність (за умови їх наявності).

Ближня периферія: дані про частотні мовні засоби висловлення, в якому вживається модальна одиниця, або у суміжному з ним висловленні, включаючи закономірності вживання немаркованих дієслівних способів (кондиціоналу, кон'юнктиву), якщо вони є значимим для розкриття смислової структури модальної одиниці. Наприклад, дієслова спеціалізованої семантики (цілеспрямованого руху; статусу існування; сенсорної, емоційної, епістемічної реакції; каузальності; преференційного вибору і

т.д.); каузальні конектори (*perché, perciò, quindi*).

Периферія: домінуючі засоби внутрішньофразової та трансфрастичної зв'язності в мікротексті (тип конекторів), основний спосіб квантування інформації (топік – комент, генералізація – специфікація).

Ми пропонуємо застосувати не традиційну декларативну, а процедурну модель тлумачення, що відображає процес формування значення модальної лексеми. Запропоновані принципи метаопису модальних лексем дозволяють окреслити у загальних рисах їх смислової структуру, але не претендують на вичерпний опис. Наведемо відомий вислів О.Ф. Лосева: “ми не можемо досягти повного розуміння, але можемо наблизитися до нього максимально” [цит. за: Рафаєва 2002, с. 636].

Висновки. Модальна одиниця є засобом формування макроструктур зі специфічним інтегративним смислом, що містить у згорнутому вигляді досвід взаємодії суб'єкта з оточуючою дійсністю. Смилова структура модальної одиниці розкривається у мікротексті через встановлення сукупності параметрів, що вербалізують ситуацію позамовної дійсності, і є пов'язаними у найбільш загальному вигляді з характером сприйняття, емоцій, ментальної діяльності, волевияву, системи цінностей суб'єкта, що оцінюється з позицій модальності, моментом *hic et nunc* або рефлексією стосовно певного фрагменту дійсності. Набір параметрів ситуації позамовної дійсності вербалізується у мікротексті і є специфічним для кожної модальної одиниці. Модальна одиниця є ізоморфною параметрам мікротексту її функціонування, що виражається на рівні приядерної зони, ближньої периферії та периферії. Зближення показників ближньої периферії і особливо приядерної зони для двох модальних одиниць свідчить про близькість їх значень і високу імовірність їх синонімії.

Література

- Апресян Ю.Д. Значение и употребление / Юрий Дереникович Апресян // Вопросы языкознания / отв. ред. О.Н. Трубачев. – М.: Наука, 2001. – № 4. – С. 3-22. Апресян Ю.Д. Интегральное описание языка и толковый словарь / Юрий Дереникович Апресян // Вопросы языкознания / отв. ред. Г.В. Степанов. – М.: Наука, 1986. – № 2. – С. 57-70. Апресян Ю.Д. Исследования по семантике и лексикографии. Т. 1: Парадигматика / Юрий Дереникович Апресян / М.: Языки славянских культур, 2009. – 568 с. Вендина Т.И. Словообразование как источник реконструкции языкового сознания / Т.И. Вендина // Вопросы языкознания / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – М.: Наука, 2002. – № 4. – С. 42-72. Дейк ван Т.А. Вопросы прагматики текста / Трэнс А. ван Дейк; [пер. с англ.] // Новое в зарубежной лингвистике / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – Вып. 8. – М.: Прогресс, 1978. – С. 259-336. Крейдлин Г.Е., Чувилина Е.А. Улыбка как слово и как жест (к проблеме внутриязыковой типологии невербальных актов) / Г.Е. Крейдлин, Е.А. Чувилина // Вопросы языкознания / отв. ред. О.Н. Трубачев. – М.: Наука, 2001. – № 4. – С. 66-93. Кубрякова Е.С. Возвращаясь к определению знака / Елена Самойловна Кубрякова // Вопросы языкознания / отв. ред. Тамаз Валерианович Гамкрелидзе. – М.: Наука, 1993. – № 4. – С. 18-28. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология: [монография] / Владимир Николаевич Манакин. – К.: Знання, 2004. – 326с. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам / Арто Мустайоки; [2-е изд.]. – М.: Языки славянской культуры, 2010. – 512 с. Налимов В.В. Спонтанность сознания: Вероятностная теория смыслов и смысловая архитектура личности: [монография] / Василий Васильевич Налимов. – [2-е изд.]. – М.: Водолей Publishers, 2007. – 368с. Николаева Т.М. “Скрытая память языка”: попытка постановки проблемы / Татьяна Михайловна Николаева // Вопросы языкознания / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – М.: Наука, 2002. – № 4. – С. 25-41. Пекелис О.Е. Семантика причинности и коммуникативная структура: *потому что и поскольку* / О.Е. Пекелис // Вопросы языкознания / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – М.: Наука, 2008. – № 1. – С. 66-84. Перцов Н.В. О возможном семантическом инварианте русских фразовых частиц *уже* и *еще* / Н.В. Перцов // Логический анализ языка. Семантика начала и конца: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Н.Д. Арутюнова, Т.Е. Янко, Н.Ф. Спиридонова. – М.: Индрик, 2002. – С. 137-144. Рафаєва А.В. Конечное и бесконечное в творчестве А.Ф. Лосева / А.В. Рафаєва // Логический анализ языка. Семантика начала и конца: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Н.Д. Арутюнова, Т.Е. Янко, Н.Ф. Спиридонова. – М.: Индрик, 2002. – С. 633-638. Самигуллина А.С. Когнитивная лингвистика и семиотика / А.С. Самигуллина // Вопросы языкознания / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – М.: Наука, 2007. – № 3. – С. 11-24. Степанов Ю.С. Функции и глубинное / Юрий Сергеевич Степанов // Вопросы языкознания / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – М.: Наука, 2002. – № 5. – С. 3-18. Труб В.М. Темпоральные частицы как знаки начала и конца ситуации / В.М. Труб // Логический анализ языка. Семантика начала и конца: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Н.Д. Арутюнова, Т.Е. Янко, Н.Ф. Спиридонова. – М.: Индрик, 2002. – С. 334-347. Урысон Е.В. Союз *если* и семантические примитивы / Е.В. Урысон // Вопросы языкознания / отв. ред. О.Н. Трубачев. – М.: Наука, 2001. – № 4. – С. 45-65. Урысон Е.В. Союз *хотя* сквозь призму семантических примитивов / Елена Владимировна Урысон // Вопросы языкознания / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – М.: Наука, 2002. – № 6. – С. 35-54.

ПАНТЮШЕНКО Є. Г.

(Запорізький національний університет)

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ ЕМОЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

У статті розглядається такий аспект мови як емотивність та один з найвизрашніших засобів вербальної експлікації емоцій, а саме – метафора. Аналізуються прийоми стилістичного вираження емоцій на лексичному рівні. Виявляються особливості репрезентації в мові ставлення адресата до об'єкту емоційної оцінки чи то адресанта.

Ключові слова: емотивність, емоції, мова, художній текст, вербалізація емоцій, метафора, персоніфікація.

Пантюшенко Є.Г. Стилистические средства объективации эмоций в художественном тексте. В статье рассматривается такой аспект языка как эмотивность и одно из самых выразительных средств вербальной экспликации эмоций, а именно – метафора. Анализируются приёмы стилистического выражения эмоций на лексическом уровне. Выявляются особенности